

OSNOVA

1. Školský zákon a RVP ZV
2. Možnosti vzdělávání v nouzovém stavu
3. Možnosti alternativní výuky
4. Domácí vzdělávání
5. Jak přejít na domácí vzdělávání
6. Praktické informace a tipy

1. Školský zákon a RVP

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) stanovuje:

§ 33 Cíle předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

§ 34 Organizace předškolního vzdělávání

(1) Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let. Dítě mladší 3 let nemá na přijetí do mateřské školy právní nárok. Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky dítěte, je předškolní vzdělávání povinné, není-li dále stanoveno jinak.

§ 34a Povinnost předškolního vzdělávání a způsoby jejího plnění

(1) Povinné předškolní vzdělávání se vztahuje na státní občany České republiky, kteří pobývají na území České republiky déle než 90 dnů, a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinné předškolní vzdělávání vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Povinné předškolní vzdělávání se nevztahuje na děti s hlubokým mentálním postižením.

(2) Zákonný zástupce dítěte je povinen přihlásit dítě k zápisu k předškolnímu vzdělávání (§ 34 odst. 2) v kalendářním roce, ve kterém začíná povinnost předškolního vzdělávání dítěte. Dítě, pro které je předškolní vzdělávání povinné, se vzdělává v mateřské škole zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu, v němž má dítě místo trvalého pobytu, v případě cizince místo pobytu (dále jen „spádová mateřská škola“), pokud zákonný zástupce nezvolí pro dítě jinou mateřskou školu nebo jiný způsob povinného předškolního vzdělávání podle odstavce 5. Je-li dítě přijato do jiné než spádové mateřské školy, oznámí ředitel této školy tuto skutečnost bez zbytečného odkladu řediteli spádové mateřské školy.

(3) Povinné předškolní vzdělávání má formu pravidelné denní docházky v pracovních dnech, a to v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem. Povinnost předškolního vzdělávání není dána

Svobodné možnosti vzdělávání dětí v souladu se školským zákonem a RVP PV

ve dnech, které připadají na období školních prázdnin v souladu s organizací školního roku v základních a středních školách; pro účely tohoto ustanovení se termín jarních prázdnin určuje podle sídla mateřské školy v souladu s vyhláškou o organizaci školního roku. Právo dítěte vzdělávat se v mateřské škole po celou dobu provozu, v němž je vzděláváno, není větou první a druhou dotčeno.

(4) Podmínky pro uvolňování dětí ze vzdělávání a omlouvání jejich neúčasti ve vzdělávání stanoví školní řád. Ředitel mateřské školy je oprávněn požadovat doložení důvodů nepřítomnosti dítěte; zákonný zástupce je povinen doložit důvody nepřítomnosti dítěte nejpozději do 3 dnů ode dne výzvy.

(5) Jiným způsobem plnění povinnosti předškolního vzdělávání se rozumí

- a) individuální vzdělávání dítěte, které se uskutečňuje bez pravidelné denní docházky dítěte do mateřské školy,
- b) vzdělávání v přípravné třídě základní školy a ve třídě přípravného stupně základní školy speciální podle § 47 a 48a,
- c) vzdělávání v zahraniční škole na území České republiky, ve které ministerstvo povolilo plnění povinné školní docházky dle § 38a.

(6) Zákonný zástupce dítěte, které bude plnit povinnost předškolního vzdělávání způsobem podle odstavce 5 písm. b) nebo c), je povinen oznámit tuto skutečnost řediteli spádové mateřské školy. Oznámení je povinen učinit nejpozději 3 měsíce před počátkem školního roku, kterým začíná povinnost předškolního vzdělávání dítěte.

Z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání vyplývá:

Cíle předškolního vzdělávání

Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají.

Instituce poskytující předškolní vzdělávání, resp. jejich učitelé, sledují při své práci tyto rámcové cíle (záměry):

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Předpokládá se, že pro dítě předškolního věku mohou být dosažitelné klíčové kompetence v následující úrovni:

kompetence k učení

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů
- uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení
- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije
- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se

z toho, co samo dokázalo a zvládlo

- se učí nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
- odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých
- se učí s chutí, pokud se mu dostává uznání a ocenění

kompetence k řešení problémů

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- si všímá dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem
- řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého
- řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost
- užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích
- zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit
- chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit
- se nebojí chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu

komunikativní kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- se domlouvá gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci
- komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

sociální a personální kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- si uvědomuje, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky

Svobodné možnosti vzdělávání dětí v souladu se školským zákonem a RVP PV

- projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost
- se dokáže ve skupině prosadit, ale i podřít, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- se spolupodílí na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim
- se chová při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepřijemná, umí odmítnout
- je schopno chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečným
- chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování

činnostní a občanské kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- se učí svoje činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat
- dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky
- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem
- chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých
- se zajímá o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřené aktuálnímu dění
- chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevšímavost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky
- má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat
- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat
- si uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu
- ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit
- dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské).

Vzdělávací obsah se stanovuje pro celou věkovou skupinu společně, tj. pro děti ve věku od 2 do 6 (7) let. Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazvány:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

Celé znění RVP PV je ke stažení na stránkách NÚV:

<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-vseobecne-vzdelavani>

2. Možnosti vzdělávání v nouzovém stavu

Distanční vzdělávání upravuje § 184a školského zákona:

Zvláštní pravidla při omezení osobní přítomnosti dětí, žáků a studentů ve školách

(1) Pokud z důvodu krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona, nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona, anebo z důvodu nařízení karantény podle zákona o ochraně veřejného zdraví není možná osobní přítomnost většiny žáků nebo studentů z nejméně jedné třídy, studijní skupiny, oddělení nebo kursu ve škole nebo většiny dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné, z mateřské školy nebo z odloučeného pracoviště nebo z nejméně jedné třídy, ve které se vzdělávají pouze tyto děti, poskytuje škola dotčeným dětem, žákům nebo studentům vzdělávání distančním způsobem.

(2) Vzdělávání distančním způsobem škola uskutečňuje podle příslušného rámcového vzdělávacího programu a školního vzdělávacího programu v míře odpovídající okolnostem.

(3) Děti, žáci a studenti jsou povinni se vzdělávat distančním způsobem s výjimkou žáků základní umělecké školy a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky. **Způsob poskytování vzdělávání a hodnocení výsledků vzdělávání distančním způsobem přizpůsobí škola podmínkám dítěte, žáka nebo studenta pro toto vzdělávání.**

(4) Pro řešení důsledků situace, kdy není možná osobní přítomnost dětí, žáků nebo studentů ve škole z důvodu krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona, nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona, anebo z důvodu nařízení karantény podle zákona o ochraně veřejného zdraví, může ministerstvo určit opatřením obecné povahy

a) odlišné termíny nebo lhůty od termínů nebo lhůt stanovených tímto zákonem nebo prováděcími právními předpisy, anebo stanovené na jejich základě, pokud jejich naplnění není možné nebo by způsobilo nezanedbatelné obtíže,

b) odlišný způsob nebo podmínky přijímání ke vzdělávání nebo ukončování vzdělávání, pokud by postup podle tohoto zákona nebyl možný nebo by způsobil nezanedbatelné obtíže;

opatření obecné povahy musí být vydáno v souladu se zásadami a cíli vzdělávání uvedenými v § 2 tohoto zákona.

(5) Opatření obecné povahy se vydává bez řízení o návrhu opatření obecné povahy. Opatření obecné povahy ministerstvo oznámí vyvěšením na své úřední desce a zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup na dobu nejméně 15 dnů. Opatření obecné povahy nabývá účinnosti dnem vyvěšení na úřední desce nebo pozdějším dnem, který je v něm uveden. Pokud se změnilý důvody pro vydání opatření obecné povahy, ministerstvo jej bezodkladně zruší nebo změní.

Dle § 25, odst. 2 písm. d) se distanční formou vzdělávání rozumí samostatné studium uskutečňované převážně nebo zcela prostřednictvím informačních technologií, popřípadě spojené s individuálními konzultacemi.

3. Možnosti alternativní výuky

Alternativní školy se částečně nebo zcela liší cíli, učebními obsahy, formami, metodami a celkovou organizací školního života od státních a veřejných škol. Nejedná se zde pouze o změny v administrativě, alternativní školy pracují na základě partnerského přístupu k dětem a respektu k jejich individuálním potřebám.

Pojem alternativní škola se začal objevovat zhruba v 70. letech 20. století k označení škol, které se snažily vyhovět požadavkům alternativních životních stylů nespokojených s organizací a obsahem veřejného školství. Mezi alternativní směry však jsou dnes zařazovány i ty, které vznikaly již počátkem 20. st. v rámci reformního pedagogického hnutí.

Základní znaky alternativních pedagogických systémů:

- snaha neudusit přirozenou touhu poznávat nové věci a jevy
- přátelský vztah mezi učitelem a dítětem, ochota a schopnost učitele pozitivně děti motivovat, podporovat jejich kvality i originalitu a respektovat vývojové zvláštnosti (chyba je stupeň učení, ne přestupek)
- spolupráce s rodinou dítěte (učitel zná možnosti pedagogiky, vy nejlépe znáte své děti)
- co nejaktivnější zapojení dítěte ve výuce, podpora spolupráce a rozvoj komunikace
- pěstování odpovědnosti spoluúčastí dětí na rozhodování
- propojování předmětů (k pochopení souvislostí a využitelnosti poznatků)
- prostředí uzpůsobeno dětem (pomůcky snadno přístupné v nízkých policích, dětská výzdoba)
- vyučování bez zvonění, ale podle momentálního zaujetí či únavy dětí (proč končit uprostřed zajímavé činnosti a proč nedopřát oddech tam, kde je třeba)
- slovní hodnocení

Inspirací může být John Holt, který v knize Jak se děti učí, píše: „Vzdělávání je pro mnohé chození na místo, kterému se říká škola, a kde je někdo nutí naučit se něco, co se moc učit nechtějí, pod hrozbou, že se stane něco zlého, když to neudělají – spousta lidí takové hry nemá ráda a ukončuje je co nejdřív. Někdy děti nemají školu rády proto, že je zajímá spousta věcí, na které jim nikdo neodpoví, protože nejsou ve školním rozvrhu.“

Přehled alternativ pro předškoláky dostupných v České republice:

- Waldorfská (MŠ, 1. i 2. stupeň ZŠ, SŠ)
- Montessori (MŠ, 1. i 2. st. ZŠ)
- Daltonská (MŠ, 1. i 2. st. ZŠ, SŠ)
- Začít spolu (MŠ, 1. st. ZŠ)
- Zdravá škola (MŠ, 1. i 2. st. ZŠ, SŠ)
- Lesní / přírodní škola (MŠ, SŠ)
- Domácí vzdělávání (MŠ, 1. i 2. st. ZŠ, SŠ)

Waldorfské školy

Vycházejí z antroposofie (nauka o člověku). Waldorfská škola se sama charakterizuje jako škola, která chce člověka připravovat na život nejen znalostně, ale také rozvojem tvůrčích schopností a sociálních dovedností. Waldorfský učitel by měl pohlížet na dítě jako na duchovní bytost, která přichází na svět nadána možností všestranného vývoje. Jeho úkolem je pěstovat toto nadání a vést dítě k tomu, aby bylo schopno jednou převzít výchovu sebe sama. Při výuce se nepoužívají

učebnice, odpovědnost je svěřena pedagogům, nejvíce třídnímu. Děti jsou hodnoceny slovně. Školní rok se řídí jednotlivými slavnostmi roku a rituály a na životě školy se velkou měrou podílejí i rodiče dětí. Vyučování „hlavních“ předmětů (český jazyk, matematika, přírodověda atd.) probíhá v souvislých blocích, které se nazývají epochy. Epocha trvá většinou 3 až 4 týdny. Po ní následuje epocha jiného hlavního předmětu. S tématem probíraným v dané epoše by, v ideálním případě, měly souznít v tom samém čase vyučované ostatních předměty, především výchovy a cizí jazyky. Zhruba dvouhodinový epochový blok je rozdělen do několika celků tak, aby se střídaly činnosti vyžadující zapojení různých částí žákovy osobnosti (hlava, srdce, tělo). V porovnání s běžným školstvím je kladen menší důraz na intelektový vývoj u žáků nižších ročníků, odmítavý postoj k používání počítačů a internetu v mladším školním věku.

Více informací:

- POL, Milan. Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 165 s. ISBN 80-210-1097-5.
- PRŮCHA, Jan. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2012. ISBN 80-7178-072-3.
- Asociace Waldorfských škol <http://www.iwaldorf.cz/>

Montessori školy

Pedagogika Marie Montessori tvoří ucelený vzdělávací systém, který respektuje vývojová období dítěte, koresponduje s moderními psychologickými teoriemi vývojových potřeb a senzitivních období dětského věku. Role učitele v Montessori pedagogice je postavena na nenápadném vedení a taktní pomoci. To ostatně vyjadřuje i motto celé Montessori pedagogiky: „Pomoz mi, abych to dokázal sám“. Postupuje se vždy od konkrétního k abstraktnímu a pro jednotlivé okruhy se využívají zvláštní, speciálně vyvinuté pomůcky. Tyto pomůcky usnadňují pochopení nových jevů, ale také zásadní měrou přispívají k hlubšímu a trvalejšímu uchování nově nabytých zkušeností a vědomostí.

Nejdůležitější hesla v Montessori metodě výuky a výchovy jsou: bezpečnost, spolupráce, ohleduplnost, ticho, klid a láska.

Více informací:

- KOPŘIVA, P. a kol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála 2006. ISBN 80-901873-7-4.
- MONTESSORI, M. Tajuplné dětství. Praha: SPS, 1998. ISBN 80-86189-00-7.
- ZELINKOVÁ, O. Pomoz mi, abych to dokázal. Praha: Portál, 1997.
- Společnost Montessori ČR <http://www.montessoricr.cz/>
- Srovnání Montessori a tradiční pedagogiky. Základní škola Perlička [online]. 2012 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://www.zsperlicka.cz/vyuka-a-vzdelavaci-program/srovnani-montessori-a-tradicni-pedagogiky/>

Daltonské školy

Daltonský učební plán, „daltonský laboratorní plán“, „daltonský systém“ nebo jen zkráceně „dalton“ je metodický způsob výuky, jehož autorkou je Helen Parkhurstová (1886 –1973). Daltonský plán byl poprvé zaveden do zkušební praxe v únoru 1920 ve škole Dalton ve státě New York, kde Parkhurstová zřídila vyšší školu. Její vize školního systému byla ovlivněna jejími cestami po Evropě, zejména po Itálii, kde se seznámila s metodikou Marie Montessori. Do Československa pronikl dalton díky pedagogovi Václavu Příhodovi.

Hlavní myšlenkou daltonského plánu je odlišná organizace vzdělávání. Mezi učitelem a žákem existuje určitá úmluva o harmonogramu práce na určité období. Žák rozhoduje sám o své práci, sám si určuje tempo a učí se spolupracovat s ostatními žáky. Daltonský plán není nikdy jediným

systemem ve škole, vždy se zařazuje jako doplněk k tradičnímu školnímu systému. Každá škola si sama určuje, jak ho využije. Některé školy vkládají do výuky tzv. daltonské bloky. Jsou to většinou dvouhodinové bloky, které se vkládají do rozvrhu jednou až dvakrát týdně. Jiné školy zase využívají daltonský systém určitý týden v měsíci. Vždy je vymezen určitý pracovní plán, který by měl žák v daném období splnit. Po splnění plánu záleží jen na žákovi, jak se rozhodne vyplnit svůj zbývající čas. Většinou to bývají různé připravené úkoly na opakování a rozvíjení učiva a nebo určitá zájmová činnost v podobě zájmových kroužků.

Tři základní principy jsou: volnost, samostatnost a spolupráce.

Více informací:

- SVOBODOVÁ, J., JŮVA, V. Alternativní školy. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-00-1.
- PRŮCHA, J. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.

Začít spolu

Původní program Step by step se začal vytvářet v 90. letech v USA na základě nových poznatků o lidském mozku a procesu učení i z praxe mnoha škol (viditelná je inspirace školou C. Freineta).

Třída je rozdělena na tzv. centra aktivity – to jsou vlastně stolky, ke kterým náleží dobře přístupné police s různými materiály podle zaměření centra.

Den začíná povídáním v kruhu (na koberci), ve kterém si děti vzájemně sdělí své nové zážitky či pocity a seznámí se s plány na nový den. Následuje obvykle matematika či čeština. Podoba výuky záleží na každém učiteli, ale obecně by děti měly být co nejaktivněji zapojeny (hry, diskuse, zajímavé úkoly, práce v různě velkých skupinách...).

Práce v centrech aktivity (asi 45 – 90 min.):

Učivo ve všech centrech se vztahuje vždy po určitou dobu (např. týden) k jednomu tématu a je vybíráno tak, aby se naplňovaly požadavky školního vzdělávacího programu. Každé dítě si vybírá do kterého centra který den půjde, ale během týdne musí vystřídat všechna centra. V každém centru děti plní zadané úkoly – některé samostatně, jiné skupinově, svým tempem i vlastním způsobem. Učitelé rozvíjejí dětskou tvořivost tím, že nabízejí úkoly s mnoha řešeními. Pokud jsou některé děti dříve hotovy, mohou plnit náročnější dobrovolné úkoly navíc, pomáhat ostatním nebo si najít libovolnou jinou činnost (např. čtení). Hotové práce si děti nejprve samy hodnotí, poté je dávají zhodnotit učiteli nebo hodnotí všichni společně, a nakonec je zařadí do své složky (tzv. portfolia), kde se postupně hromadí práce během celého pololetí (roku) a rodič či učitel se mohou kdykoli podívat na pokroky dítěte.

Více informací:

- KRAJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy. 1. vydání. Praha: Portál, 2003, 228 s. ISBN 80-7169-608-0
- Stránky programu www.zacitspolu.cz
- Metody a formy práce Začít spolu na webu rvp.cz

Zdravá škola

Zdravá škola je projekt Světové zdravotnické organizace pro Evropu, Evropské unie a Rady Evropy. Protože každá škola si tvoří vlastní projekt, nelze popsat konkrétní podobu školy. Obecně však platí, že zdraví ve Zdravé škole je chápáno jako celkový stav fyzické, psychické a sociální pohody.

Typické znaky zdravého učení jsou smysluplnost, možnost výběru, přiměřenost, spoluúčast, spolupráce, motivující hodnocení, přirozenost, klidná a otevřená atmosféra, samostatnost žáků, zaujímání vlastních postojů, hledání konstruktivních nápadů, uvědomění si odpovědnosti za své konání, podpora zvědavosti a spontánnosti, respektování potřeb jednotlivce, rozvoj komunikace, diferencovaný a individuální přístup k žákům – zadávání práce podle schopností žáka.

Další prvky, se kterými se na různých školách můžete setkat:

- metody a formy školní práce: integrované vyučování, projektová výuka, problémové metody, samostatná práce, svobodná tvůrčí práce, epochové vyučování, vyučování v blocích či tematických celcích, kooperativní vyučování, podněty reformních škol, výuka v pracovních a herních koutcích, používání koberců, prvky dramatické výchovy, didaktické hry, učení se v životních situacích, zájmové vyučování
- pohyblivá délka vyučovacích hodin
- netradiční uspořádání třídy
- o přestávkách k dispozici tělocvičný inventář, tělocvična, dvůr či hřiště
- zavedení tří hodin tělesné výchovy týdně – třetí hodina probíhá například formou projektového vyučování spojeného s turistikou a poznáváním okolí
- informace o dětech poskytovány za přítomnosti dětí, rodiče se mohou účastnit vyučování např. jako asistenti,

Více informací:

- Svobodová Jarmila: Zdravá škola včera a dnes. Paido, Brno 1998.
- Havlínová, Kopřiva, Mayer, Vildová a kol.: Program podpory zdraví ve škole. Portál, Praha 1998.
- Havlínová, Vildová: Co to je, když se řekne: Škola podporující zdraví, SZÚ 1999.
- Havlínová, M., Kolář, M.: Sociální klima v prostředí základních škol (Učitelství listy č.8/2001-02)
- časopis Ratolest – čtvrtletník (objednávky: PhDr. Pavel Kopřiva 76845 Rusava 203)

Lesní/přírodní škola

Lesní mateřská škola je subjekt předškolního vzdělávání přesně popsany ve školském zákonu a průvodních vyhláškách. Vzdělává děti v prostředí přírody na základě Školního vzdělávacího programu (ŠVP), který je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem (RVP). Plnění ŠVP kontroluje Česká školní inspekce. Mateřská škola musí být zapsána v Rejstříku škol a školských zařízení. Je možné v ní plnit tzv. povinnou předškolní docházku. Na chod MŠ přispívá stát (prostřednictvím krajských úřadů) a školkovně placené rodiči, kteří si jej mohou plně odečíst ze základu daně. Kvalitní lesní MŠ plní Standardy kvality LMŠ a LK a mají odpovídající certifikát. ALMŠ je střešní organizací lesních MŠ i lesních klubů.

Lesní školky jsou alternativou k tradičnímu předškolnímu vzdělávání. Kladou důraz na pobyt dětí v přírodě a vzdělávání mimo učebny, přímo v prostředí přírody, nejčastěji lesa. Odpočinek dětí probíhá v zázemí, které má nejrůznější podoby (jurta, chatka, maringotka apod.). Zde mají také uložené náhradní oblečení a pomůcky na ven. Děti z lesních školek však netráví celý rok jen v lese. Nedílnou součástí programu jsou i návštěvy kulturních akcí a veřejných institucí. Ve školce je 15 dětí ve skupině za doprovodu 2 dospělých osob (často nazývaných „průvodci“). V LMŠ musí být jeden z nich kvalifikovaný pedagog, druhý musí mít alespoň kvalifikaci „chůva“.

Více informací

- Asociace Lesních MŠ <https://www.lesnims.cz/>
- Tereza Vošahlíková: Ekoškoly a lesní mateřské školy: Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol, Praha, 2012, ISBN 978-80-7212-537-1

4. Domácí vzdělávání

Současná legislativní úprava umožňuje individuální vzdělávání předškolního dítěte, a to podle §

34b zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) viz výše. V době nouzového stavu se podmínky pro domácí vzdělávání nemění.

§ 34b **Individuální vzdělávání dítěte**

(1) Zákonný zástupce dítěte, pro které je předškolní vzdělávání povinné, může pro dítě v odůvodněných případech zvolit, že bude individuálně vzděláváno. **Má-li být dítě individuálně vzděláváno převážnou část školního roku, je zákonný zástupce dítěte povinen toto oznámení učinit nejpozději 3 měsíce před počátkem školního roku.** V průběhu školního roku lze plnit povinnost individuálního předškolního vzdělávání nejdříve ode dne, kdy bylo oznámení o individuálním vzdělávání dítěte doručeno řediteli mateřské školy, kam bylo dítě přijato k předškolnímu vzdělávání.

(2) **Oznámení zákonného zástupce o individuálním vzdělávání dítěte musí obsahovat**

- a) jméno, popřípadě jména, a příjmení, rodné číslo a místo trvalého pobytu dítěte, v případě cizince místo pobytu dítěte,
- b) uvedení období, ve kterém má být dítě individuálně vzděláváno,
- c) důvody pro individuální vzdělávání dítěte.

(3) **Ředitel mateřské školy doporučí zákonnému zástupci dítěte, které je individuálně vzděláváno, oblasti, v nichž má být dítě vzděláváno.** Tyto oblasti vychází z rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. **Mateřská škola ověří úroveň osvojování očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech a případně doporučí zákonnému zástupci další postup při vzdělávání; způsob a termíny ověření, včetně náhradních termínů, stanoví školní řád tak, aby se ověření uskutečnilo v období od 3. do 4. měsíce od začátku školního roku.** Zákonný zástupce dítěte, které je individuálně vzděláváno, je povinen zajistit účast dítěte u ověření.

(4) Ředitel mateřské školy, kam bylo dítě přijato k předškolnímu vzdělávání, ukončí individuální vzdělávání dítěte, pokud zákonný zástupce dítěte nezajistil účast dítěte u ověření podle odstavce 3, a to ani v náhradním termínu.

(5) Odvolání proti rozhodnutí ředitele mateřské školy o ukončení individuálního vzdělávání dítěte nemá odkladný účinek.

(6) Po ukončení individuálního vzdělávání dítěte podle odstavce 5 nelze dítě opětovně individuálně vzdělávat podle odstavce 1.

(7) **Výdaje spojené s individuálním vzděláváním dítěte hradí zákonný zástupce dítěte, s výjimkou speciálních kompenzačních pomůcek podle § 16 odst. 2 písm. d) a výdajů na činnost mateřské školy, do níž bylo dítě přijato k předškolnímu vzdělávání.**

Česká školní inspekce:

§ 174

(2) Česká školní inspekce ve školách a školských zařízeních zapsaných do školského rejstříku a na pracovištích osob, kde se uskutečňuje praktické vyučování nebo odborná praxe podle § 65 odst. 2 a § 96 odst. 2 a v místě, kde se uskutečňuje individuální vzdělávání žáka povolené podle § 41 odst. 3 v rámci inspekční činnosti

- a) získává a analyzuje informace o vzdělávání dětí, žáků a studentů, o činnosti škol a školských zařízení zapsaných do školského rejstříku, sleduje a hodnotí efektivnost vzdělávací soustavy,
- b) zjišťuje a hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělávání, a to podle příslušných školních

vzdělávacích programů a akreditovaných vzdělávacích programů a dále podmínky a průběh poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních,

c) zjišťuje a hodnotí naplnění školního vzdělávacího programu a jeho soulad s právními předpisy a rámcovým vzdělávacím programem,

d) vykonává kontrolu dodržování právních předpisů, které se vztahují k poskytování vzdělávání a školských služeb,

e) vykonává veřejnosprávní kontrolu využívání finančních prostředků státního rozpočtu přidělovaných podle § 160 až 163.

(3) Pokud je místem, kde se uskutečňuje individuální vzdělávání žáka povolené podle § 41 odst. 3 obydlí a není dán souhlas toho, kdo v něm bydlí, se vstupem do něj, inspekční činnost podle odstavce 2 proběhne ve škole, kam byl žák přijat k plnění školní docházky. V tomto případě Česká školní inspekce termín inspekční činnosti se zákonným zástupcem žáka dohodne, je-li to možné. Inspekční činnost probíhá i v tomto případě za přítomnosti a součinnosti osoby, která žáka vzdělává podle § 41 odst. 3 písm. c).

5. Jak přejít na domácí vzdělávání a jaké jsou podmínky

Zákonný zástupce dítěte písemně oznámí mateřské škole, že chce své dítě vzdělávat individuálně a tím přebírá plnou odpovědnost za jeho vzdělávání. Pokud má individuální vzdělávání probíhat po převážnou část školního roku, oznamuje zákonný zástupce toto rozhodnutí škole tři měsíce před začátkem školního roku, tedy v období do konce měsíce května. Pro individuální vzdělávání na kratší období se může zákonný zástupce rozhodnout kdykoliv v průběhu školního roku.

Individuální vzdělávání v tomto případě začíná dnem, který následuje po dni, kdy bylo oznámení o volbě individuálního vzdělávání doručeno mateřské škole. Oznámení lze učinit opakovaně, a to v případě, že oznámení bylo učiněno na kratší dobu a zákonný zástupce se rozhodne pro pokračování v individuálním vzdělávání. Odpovědnost za kvalitu vzdělávání dítěte, které plní povinné předškolní vzdělávání formou individuálního vzdělávání, má výhradně zákonný zástupce.

Oznámení zákonného zástupce o individuálním vzdělávání dítěte musí obsahovat

a) jméno, popřípadě jména, a příjmení, rodné číslo a místo trvalého pobytu dítěte, v případě cizince místo pobytu dítěte,

b) uvedení období, ve kterém má být dítě individuálně vzděláváno,

c) důvody pro individuální vzdělávání dítěte.

Souhlas vydává ředitel příslušné školy.

Povinností mateřské školy je seznámit zákonného zástupce s oblastmi, ve kterých má být dítě vzděláváno. Škola sdělí zákonným zástupcům termíny pro ověření dosahování očekávaných výstupů. Ustanovení § 34b, odstavec 3 školského zákona stanovuje termíny ověřování, včetně náhradních termínů. Tyto termíny jsou uvedeny ve školním řádu tak, aby se ověření uskutečnilo v období od 3. do 4. měsíce od začátku školního roku. (To znamená v období od 1. 11. do 31. 12. daného roku.) K ověření přijde zákonný zástupce s dítětem jen jednou, a to v předem daném termínu. Škola doporučí zákonným zástupcům možnost zpracovat portfolio dítěte a využít ho současně jako výstup při ověřování očekávaných výstupů (viz bod. IV. písm. d).

V případě individuálního vzdělávání mateřská škola dítě průběžně nijak nesleduje ani nevede, pouze jedenkrát ověří úroveň dosahování očekávaných výstupů. Zákonnému zástupci dítěte ze školského zákona vyplývá povinnost zajistit účast dítěte u ověření a právo být přítomen ověření.

Některé aspekty domácího vzdělávání:

Rodič své dítě zná, ví tedy jak ho motivovat. Nemusí dítě testovat ani známkovat, protože při každodenní práci s ním ví, co mu jde a co ne – díky tomu navazuje na pokroky dítěte. Také má velký zájem na dobru svého dítěte. Liší se míra formálnosti.

Rodič se musí postarat, aby dítě, které nenavštěvuje mateřskou školu, mělo dostatek jiných sociálních kontaktů. Rodičům někdy chybí srovnání znalostí dítěte s jeho vrstevníky, nebo zpětná vazba zda učí dobře. Až v průběhu domácího vzdělávání zjišťují jak je práce náročná a zda ji zvládnou. Školy pomáhají rodičům s vypracováním metodických plánů a s výběrem vhodných vzdělávacích materiálů.

Ve výjimečných případech může škola doporučit ukončení individuálního vzdělávání dítěte. Jedná se však o doporučení, která zákonný zástupce dítěte může a nemusí akceptovat.

6. Praktické informace a odkazy

Ve Všeobecné deklaraci lidských práv v článku 26 se píše, že rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti. Evropská konvence o ochraně lidských práv a základních svobod zajišťuje, že stát by měl při výkonu svých funkcí umožnit rodičům zvolit způsob vzdělávání pro své děti ve shodě s jejich náboženským a filosofickým přesvědčením.

Rodin, které začaly s domácím vzděláváním svých dětí, u nás i ve světě přibývá. Rodiče v našich podmínkách volí tuto vzdělávací formu především z důvodu, že „domácí vzdělávání rodině svědčí“, dává ji dohromady, umožňuje zkvalitnění života rodiny a citlivější přístup k vzdělávání dětí.

Vzdělávání dětí doma má počátky v 60. letech v USA a je legální ve všech zemích Evropské unie (kromě Německa). V ČR bylo experimentálně povoleno 1. 9. 1998. Od roku 2005 je pod novým názvem „individuální vzdělávání“ rovnocennou formou plnění povinné školní docházky v posledním roce předškolní docházky do MŠ, na 1. stupni, od září 2016 i na druhém stupni ZŠ. Legislativně je možné na jakékoli škole, protože ale různé školy jsou k této alternativě různě vstřícné, vyplatí se vybírat takovou, která domácí školáky podporuje.

Domácí vzdělávání není vhodné pro každou rodinu. Fungovat bude pouze tehdy, pokud rodičům kromě prvotní motivace nechybí i pevná vůle a smysl pro řád a plánování každodenní práce s dětmi. Určitě to není jen nezbytný experiment, ale spíše jedna z cest, jak děti přivést ke kvalitnímu vzdělání bez zbytečného stresu a smysluplně. Podstatné je, aby z něj mělo radost jak dítě, tak i rodič, pak bude i úspěšné. Rodiče si musejí stát za tím, že skutečně chtějí vzdělávat své dítě sami.

Klady individuální výuky:

- maximální plnění zásady individuálního přístupu
- učivo, které si dítě osvojuje, je z velké části možné upravovat, rozšiřovat podle zájmu dítěte
- práce podle vlastního tempa
- práce vlastním učebním stylem - co dítě, to jiná strategie učení
- úspora času
- aktivní přístup dítěte k učení
- atmosféra lásky a přijetí, dítě se učí především „pro sebe“
- možnost neformálního přístupu a vzájemného vyměňování názorů mezi rodičem a dítětem.
- vysoká důvěra ve vlastní schopnost učit se, vysoké sebepojetí, sociální vyspělost na vyšší úrovni než děti institucionálně vzdělávané
- přínos tohoto způsobu vzdělávání pro mladší sourozence takto vyučovaných dětí.

Některé školky, které podporují domácí vzdělávání předškoláčků:

- **MŠ Kovářská**
- <https://www.mskovarska.cz/mapa-individualni-vzdelavani-ditete-51>

Adresa: Kovářská 1790, Praha 9, 190 00

Telefon / Mobil: 266 314 495 / 725 914 416

E-mail: ms.kovarska@seznam.cz

- **ZŠ a MŠ Strážek**
- <http://www.zs-msstrazek.cz/individualni-vzdelavani/>

Více informací sdělí Anna Knoflíčková, ředitelka školy, tel. 731 107 933

Základní škola a Mateřská škola Strážek, příspěvková organizace, Strážek 27, 592 53 Strážek

- **ZŠ A MŠ HNÍZDO V ÚNĚTICÍCH**
- <https://skolaunetice.cz/domaci-vzdelavani/>

Školní 2/1, Únětice Praha – Západ

- **ZŠ a MŠ Svět Chomutov s. r. o.**
- <http://zsmssvet.cz/index.php/zakladni-skola/individualni-vzdelavani>

PhDr. Mgr. Eva Anna Popíková, ředitelka

+420 728 232 588

reditel@zsmssvet.cz

Irena Šestáková, asistentka ředitelky

+420 728 232 500

sekretariat@zsmssvet.cz

- **ZŠ a MŠ Slapy**
- <https://www.zsamsslapy.cz/Domaci-vzdelavani.html>

garant IVZ: pí. učitelka Hana Tůmová - hanicka.tumova@seznam.cz

hodnocení: Hana Tůmová - hanicka.tumova@seznam.cz

Mgr. Renata Hacaperková - reditel@zsamsslapy.cz

Mgr. Michaela Vacková - m.vackova@zsamsslapy.cz

- **ZŠ a MŠ Březová**
- <https://www.zsbrezova.eu/skola/individualni-vzdelavani-na-i-a-ii-stupni-zs>

Mgr. Kateřina Pražáková ZŘŠ pro INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ - region Čechy

mobil: 606 072 077

prazakovakaterina81@gmail.com

Regionální kancelář pro Čechy, Milady Horákové 2725, Kladno, 272 01

Svobodné možnosti vzdělávání dětí v souladu se školským zákonem a RVP PV

- **|ZŠ a MŠ Hnojník**
- <https://www.zshnojnik.com/individualni-domaci-vzdelavani-informace/>

Masarykova Základní škola a mateřská škola Hnojník 120, okres Frýdek-Místek, příspěvková organizace, 739 53 Hnojník

E-mail: sekretariat@zshnojnik.com, reditelka@zshnojnik.com

Ředitelka: Mgr. Dagmar Tobolová +420 727 946 227

- **MŠ Velké Březno**
- <http://www.skolka-materska.cz/individualni-vzdelavani-u-deti-p-s475CZ>

Telefon: 475 228 304; 735 121 784

E-mail: msvelkebrezno@volny.cz

Adresa: Mateřská škola Velké Březno, příspěvková organizace, Alej sportovců 286, 403 23 Velké Březno

Užitečné odkazy:

- **Předškolní poradna**
- <https://predskolniporadna.cz/povinne-predskolni-vzdelavani-a-jeho-moznosti/>

- **Alternativní školy**
- <http://alternativniskoly.cz/>

- **Asociace domácího vzdělávání**
- <http://www.domaciskola.cz/>

- **Blog Stáni Kratochvílové – Učit nebo neučit**
- <https://ucitneboneucit.cz/index.php>

- **Svoboda učení**
- <https://www.svobodauceni.cz/clanek/tak-nam-zkontrolovali-domskolaky/>

Použité zdroje:

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561?text=>

<http://www.nuv.cz/t/rvp>

<https://www.zkola.cz/informace-o-alternativnim-skolstvi/>

Metodické doporučení MŠMT k průběhu individuálního vzdělávání dětí v mateřských školách a ověření dosahování očekávaných výstupů

<http://alternativniskoly.cz/>

<https://theses.cz/id/428hki/868869>